

GRUND- OG NÆRHEDSNOTAT TIL FOLKETINGETS EUROPAUDVALG

Kommissions meddelelse ”Et sikkert og bæredygtigt udbud af kritiske råstoffer til støtte for den dobbelte omstilling” (KOM (2023) 165)

Nyt notat

1. Resumé.

Meddelelsen blev fremsat den 16. marts 2023. Den beskriver den udfordrede forsyningssikkerhedssituation som EU's medlemslande står over for i forhold til kritiske råstoffer og skitserer, hvordan Kommissionen agter at øge forsyningssikkerheden igennem en række tiltag.

Det indebærer navnlig Kommissionens forslag til en forordning vedrørende kritiske råstoffer, ligesom det fremhæves at internationale partnerskaber er vigtige for at øge EU's forsyningssikkerhed om kritiske råstoffer ved at bidrage til en mere diversificeret forsyningssituation. I den forbindelse vil Kommissionen blandt andet foreslå oprettelsen af en sammenslutning vedrørende kritiske råstoffer og arbejde for at der oprettes en EU-eksportkreditfacilitet. Endelig beskrives løsninger inden for den cirkulære økonomi, som centrale for at øge EU's forsyningssikkerhed.

2. Baggrund

Europa-Kommissionen (Kommissionen) har den 16. marts 2023 præsenteret meddelelsen ”Et sikkert og bæredygtigt udbud af kritiske råstoffer til støtte for den dobbelte omstilling” (KOM (2023) 165). Meddelelsen blev modtaget i dansk sprogversion den 13. april 2023.

Meddelelsen blev fremsat sammen med forslaget til en forordning om kritiske råstoffer, KOM ((2023) 160). Forordningen fastlægger egentlig lovgivning med en række tiltag, som skal understøtte en større forsyningssikkerhed, mens meddelelsen snarere udgør en strategisk ramme for, hvordan EU vil håndtere udfordringerne, herunder en række initiativer som Kommissionen overvejer, men som ikke indgår i forordningen.

Bagtæppet for meddelelsen er stigende opmærksomhed om EU's afhængighedsudfordringer og deraf følgende forsyningssikkerhedsudfordringer omkring kritiske råstoffer. EU er på mange områder afhængig af tredjelande for så vidt angår kritiske råstoffer, som er nødvendige for at økonomien kan fungere og for nøgleteknologier til den grønne omstilling. Eksempelvis kommer mere end 90% af EU's forsyning af sjældne jordarter og magnesium fra Kina. Dertil kommer, at den grønne omstilling ventes at føre til kraftige stigninger i den globale efterspørgsel efter en række af de

kritiske råstoffer, hvilket skaber bekymring for fremtidige forsyningsudfordringer.

3. Formål og indhold

Meddelelsen er bygget op omkring tre søjler:

1. Udvikling af værdikæden for kritiske råstoffer
2. Fremme af diversificering af udbud og partnerskaber på en gensidigt fordelagtig måde til støtte for den globale produktion
3. Fremme af bæredygtig tilvejebringelse og cirkularitet

Første søjle: Udvikling af værdikæden for kritiske råstoffer

I meddelelsens første søjle udstikker Kommissionen en række tiltag, som den finder vigtig for at udvikle og styrke EU's kapacitet i hele værdikæden for kritiske råstoffer. Det drejer sig om 1) en regulatorisk ramme, 2) finansiel støtte, 3) standardisering, 4) færdigheder samt 5) forskning og innovation.

Forslaget til en forordning om kritiske råstoffer indeholder en række tiltag, der skal skabe den lovgivningsmæssige ramme på området, og fastsætter det overordnede mål om at sikre en mere robust adgang til bæredygtige værdikæder for kritiske råstoffer.

Derudover finder Kommissionen det vigtigt at sikre tilstrækkelig finansiering af konkrete råstofprojekter. Her foreslås InvestEU om at finde metoder til øge investeringerne i projekterne. Kommissionen vil derudover opfordre at platformen for bæredygtig finansiering 2.0 til at udvikle klassifikationskriterier for minedrift og raffinering. Samtidig finder Kommissionen det vigtigt med en effektiv udrulning af projekter i værdikæden, hvilket potentielt kan kræve offentligt støtte, herunder statsstøtte.

Kommissionen finder det væsentligt at standarder understøtter udvinding, raffinering og genanvendelse af kritiske råstoffer for at styrke EU's værdikæde og modstandsdygtighed. Derfor vil Kommissionen sikre at forummet på højt plan om europæisk standardisering også omfatter et specifikt arbejdsforløb vedrørende råstoffer, ligesom man vil styrke sit engagement blandt andet i den Internationale Standardiseringsorganisation.

Kommissionen vil foreslå oprettelsen af et råstofakademi, som en del af Net Zero Academies, for at bidrage til at opkvalificere arbejdskraften indenfor råstofområdet og understøtte udbygningen af EU's produktionskapacitet.

Endeligt finder Kommissionen det væsentligt at behovet for kritiske råstoffer reduceres. Forskning og innovation fremføres som væsentlige i forhold til at udvikle metoder til at substituere og på den måde reducere behovet.

Kommissionen vil derfor udarbejde en strategisk gennemførelsesplan i det eksisterende interessentforum for EU's forsknings- og innovationsprioriteter. Derudover vil Kommissionen fremlægge en handlingsplan for udviklingen af avancerede materialer, der blandt andet kan muliggøre substitution af kritiske råstoffer.

Anden søjle: Fremme af diversificering af udbud og partnerskaber på en gensidigt fordelagtig måde til støtte for den globale produktion

Kommissionen fremhæver vigtigheden af at have fokus på at åbne muligheder globalt for igennem handel, investeringer og samarbejde at opnå større forsyningssikkerhed omkring råstoffer. Det kan ske med en bred vifte af værktøjer, herunder handels- og investeringsaftaler og strategiske partnerskaber. Desuden ser Kommissionen potentiale for bedre koordinering mellem udviklingsfinansieringsinstitutioner og eksportkreditagentur omring råstofprojekter med henblik på at anvende nye kombinerede værktøjer. Derudover kan EU's Global Gateway bidrage til at skabe sammenhæng mellem forskellige instrumenter. Kommissionen har til hensigt at etablere en sammenslutning vedrørende kritiske råstoffer, som skal være åben for ligesindede parter og sigte mod at fremme en sikker og bæredygtig forsyning af kritiske råstoffer. I relation til tredjelande lægger Kommissionen vægt på at sikre gensidigt fordelagtig samarbejde med fokus på bæredygtighed og værdiskabelse i lokalområderne. I forhold til EU's egen råstofindustri vil Kommissionen overveje om der er udfordringer såsom illoyal import, som kan nødvendiggøre brugen af defensive handelsbeskyttelsesforanstaltninger.

Det igangværende arbejde frem mod en EU-eksportkreditstrategi, vil også kunne understøtte råstof-investeringsprojekter og kan potentielt indeholde oprettelsen af en eksportkreditfacilitet.

Tredje søjle: Fremme af bæredygtig tilvejebringelse og cirkularitet

Kommissionen fremhæver den lave genanvendelse af kritiske råstoffer, og at øget genanvendelse kan forbedre EU's forsyningssikkerhed og reducere det miljømæssige fodaftryk ved udvinding og forarbejdning. Kommissionen vil på den baggrund igangsætte en række initiativer, hvor cirkulær økonomi tænkes ind i både design og affaldshåndtering for produkter med et højt indhold af kritiske råstoffer. Det gælder blandt andet:

- Det kommende forslag om revision af direktivet for udrangerede køretøjer (ELV-direktivet) med krav til både design og affaldshåndtering
- Evalueringen af direktivet om affald af elektrisk og elektronisk udstyr (WEEE-direktivet) med henblik på en eventuel revision, der vil kunne adressere informationskrav og nyttiggørelsesmål for produkter med højt indhold af kritiske råstoffer
- Krav blandt andet i regi af den kommende Ecodesign-forordning til blandt andet substitution og genanvendelighed for kritiske råstoffer.

Derudover har Kommissionen fremsat en række andre lovgivningsforslag, der er relevante for bæredygtig tilvejebringelse af kritiske råstoffer. Disse omfatter krav om virksomheders bæredygtighedsrapportering og due diligence. Alle nyere indgåede handels- og investeringsaftaler indeholder desuden ambitiøse kapitler om handel og bæredygtig udvikling.

4. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet har ikke forholdt sig til meddelelsen.

5. Nærhedsprincippet

Ikke relevant.

6. Gældende dansk ret

Ikke relevant.

7. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser

Kommissionens meddelelse har ikke i sig selv konsekvenser for dansk ret.

Økonomiske konsekvenser

Meddelelsen har ikke i sig selv samfundsøkonomiske eller statsfinansielle konsekvenser.

Andre konsekvenser og beskyttelsesniveauet

Meddelelsen har ikke konsekvenser for beskyttelsesniveauet og medfører ikke i sig selv administrative konsekvenser for dansk erhvervsliv.

8. Høring

Meddelelsen har været sendt i høring i EU-specialudvalget for konkurrenceevne, vækst og forbrugerspørgsmål og for klima-, energi og forsyningspolitik med frist for bemærkninger den 24. april 2023. Der er indkommet høringssvar fra NOAH Friends of the Earth Denmark, Amnesty International, Dansk Erhverv, Dansk Maritime, IDA og Green Power Denmark.

NOAH Friends of the Earth Denmark

NOAH Friends of the Earth Denmark finder, at meddelelsen i sig selv rummer fornuftige betragtninger, navnlig søjle 3 om bæredygtighed og cirkularitet. NOAH finder dog, at meddelelsen mangler fokus på at reducere selve efterspørgslen, og vurderer at den rige del af verden er nødt til at reducere efterspørgsel og forbrug, af hensyn til klimaet.

Amnesty International

Amnesty International finder det positivt, at EU-Kommissionens meddelelse ikke kun har fokus på EU's forsyningsikkerhed, men også på fremme

af bæredygtighed og cirkularitet i hele værdikæden. Desuden finder Amnesty International det positivt, at meddelelsen refererer til blandt andet FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv (UNGP), EU-forordningen om konfliktminerale, EU-direktivet om virksomheders bæredygtighedsrapportering samt EU-kommissionens forslag til et direktiv om virksomheders due diligence i forbindelse med bæredygtighed (CSDDD). Ligeledes opfattes det positivt, at meddelelsen har fokus på behovet for omfattende offentlige høringsprocesser samt gennemsigtig og konstant kommunikation med de berørte parter, herunder med oprindelige folk og med den brede offentlighed.

Amnesty International påpeger dog, at der er uklarhed om, hvor stor en rolle de internationale standarder og EU's lovgivning på området reelt vil spille. Amnesty International er derfor ikke overbevist om, at berørte parter, herunder oprindelige folk vil blive hørt i tilstrækkelig grad. Derudover finder Amnesty International, at der mangler fokus på arbejdstagere og deres repræsentanter, herunder fagforeninger.

Dansk Erhverv

Dansk Erhverv mener, at adgangen til kritiske råstoffer er afgørende for den europæiske industri og særligt for virksomheder indenfor grøn omstilling. For nuværende er Europa dybt afhængig af import af kritiske råstoffer fra tredjelande. Det gør EU sårbar overfor forstyrrelser i adgangen til kritiske råstoffer.

I takt med den grønne omstilling vil efterspørgslen efter kritiske råstoffer kun stige. Udviklingen understreger, at det er vigtigt, at der fra europæisk side handles, så EU bliver mere modstandsdygtig overfor forstyrrelser i adgangen til kritiske råstoffer. Dansk Erhverv støtter derfor generelt op om budskaberne i meddelelsen.

Dansk Maritime

Dansk Maritime påpeger, at den globale skibsbygningsindustri er kendetegnet ved at være højkoncentreret om tre lande: Kina, Sydkorea og Japan. Derfor støtter de en indsats for at nedbringe EU's maritime industris afhængigheder. Dansk Maritime påpeger desuden, at skibsindustrien har behov for mange råstoffer, herunder ikke bare til stålkonstruktion, men også i stigende grad i forhold til at kunne sikre bæredygtige brændstoffer eller batterier til skibsfarten.

Dansk Maritime bemærker, at skibsfart for nylig er blevet omfattet af EU's Global Gateway, og finder at dette skal udnyttes til at understøtte, at der bygges klimarigtige skibe med udgangspunkt i bæredygtigt fremstillede råstoffer. Dansk Maritime finder, at flere skibe bør ophugges i EU, da dette typisk sker under mere miljørigtige forhold og med fokus på arbejdsmiljø og sikkerhed end i forhold til ophugning fx i Asien. På den baggrund støtter

Dansk Maritime ambitionerne om udvinding af kritiske råstoffer fra affald og ser gerne, at dette omfatter ophug af skibe.

IDA

IDA ser generelt behov for yderligere fokus på at sikre, at den europæiske arbejdsstyrke har de rette færdigheder til den grønne og digitale omstilling. I relation til politiske initiativer om kritiske råstoffer finder IDA, at der bør være mere fokus på at reducere forbruget af jomfruelige råstoffer, og på udvikling af nye forretningsmodeller og innovation inden for produktdesign for at fremme et lavere behov for kritiske råstoffer. Desuden bemærker IDA, at meddelelsen mangler fokus på kvaliteten af genanvendelse, så man ikke kun fokuserer på mængden af ressourcer som genanvendes. Endelig gør IDA gældende at forskning er afgørende for at understøtte genanvendelse af kritiske ressourcer, og finder det derfor fornuftigt, at EU afsætter forsknings- og innovationsmidler. IDA finder det dog uheldigt, at man fra dansk side modregner et sådant hjemtag på finansloven.

Green Power Denmark

Green Power Denmark støtter, at EU styrker arbejdet for en sikker og bæredygtig adgang til kritiske råstoffer, som har stor betydning for den grønne omstilling. I den forbindelse støtter Green Power Denmark, at EU har fokus på indsatser vedrørende bedre finansieringsmuligheder til udvikling af værdikæden for kritiske råmaterialer, såvel som på uddannelse og træning af arbejdsstyrken. Desuden støtter Green Power Denmark minimering af risiko forbundet med investeringer i tredjelande gennem koordinering og samarbejde med nationale eksportkreditinstitutioner samt styrket samarbejde med udvalgte internationale samarbejdspartnere. Green Power Denmark mener, at man fra dansk side skal lægge vægt på at styrke arbejdet med forskning og innovation i relation til kritiske råmaterialer og udvikling af (nye) materialer, der kan substituere disse. Endelig påpeger Green Power Denmark, at glasfiber og karbonfiber er vigtige materialer til fremstilling af vindmøllevinger, og at disse ikke er omfattet af Kommissionens afgrænsning af strategiske og kritiske råstoffer.

9. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der foreligger på nuværende tidspunkt ikke konkrete oplysninger om andre landes holdninger til selve meddelelsen eller de enkelte målsætninger og indsatsområder.

Der forventes generel støtte til ambitionen om, at styrke EU's forsynings-sikkerhed omkring kritiske råstoffer. En række lande har givet udtryk for at EU i relation til kritiske råstoffer bør have stort fokus på cirkulære løsninger og internationale partnerskaber.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen støtter ambitionen om at øge EU's forsynings-sikkerhed af kritiske råstoffer.

Regeringen finder det vigtigt, at der er et stærkt fokus på at styrke cirkulær økonomi, sikre højt niveau for bæredygtighed, øge udbuddet af genanvendte materialer og samtidig reducere efterspørgslen efter kritiske råstoffer blandt andet via tiltag, der understøtter substitution. Derfor finder regeringen det positivt, at der er fokus på at udvikle værdikæden for kritiske råstoffer og europæiske standarder for udvinding, raffinering og genanvendelse for kritiske råstoffer.

Regeringen støtter, at der i relevant lovgivning indføres krav, der fremmer cirkulær økonomi. Det gælder blandt andet i den kommende revision af ELV-direktivet, hvor regeringen arbejder for en sammenskrivning med 3R-typegodkendelsesdirektivet, en udvidelse til at omfatte den bredest mulige vifte af køretøjer, fastsættelse af specifikke krav til miljøvenligt design, bindende mål for affaldsreduktion, genfremstilling og genanvendelse af blandt andet kritiske råstoffer, samt at der indføres krav om digitalt produktpas for alle typegodkendte køretøjer.

Ligeledes er det vigtigt for regeringen, at der er stort fokus på diversificering via internationale partnerskaber med ligesindede lande og troværdige partnerlande samt oversøiske lande og territorier. Regeringen støtter derfor, at der indgås relevante partnerskaber og samarbejdsaftaler via WTO og gennem bilaterale aftaler. Regeringen finder, at EU's Global Gateway udgør en nyttig ramme for tiltag, der kan højne EU's råstof-forsyningsikkerhed.

Regeringen støtter arbejdet med at etablere en EU-eksportkreditstrategi, der kan sikre EU medlemslandenes konkurrencedygtighed på handelsfinansieringsområdet. Det skal nøje overvejes, hvilken merværdi strategien kan tilvejebringe og hvilke markedsfejl, den skal korrigere. Regeringen lægger vægt på, at såfremt der etableres en fælles eksportkreditfacilitet, så skal denne fungere som supplement til allerede velfungerende nationale ordninger og ordninger på EU-niveau, og ikke være i konkurrence med disse, ligesom den skal understøtte et velfungerende og koordineret arkitektur for EU's offentlige finansiering.

Regeringen finder det samtidigt vigtigt, at der er sammenhæng mellem de forskellige retsakter, og der af hensyn til at minimere byrder for virksomheder og myndigheder ikke er overlappende eller modsatrettet lovgivning.

Regeringen bakker op om nødvendigheden af at nedbringe EU's kritiske afhængigheder, og finder det vigtigt, at der skabes de nødvendige rammer for at sikre forsyningsikkerhed. Regeringen ser derfor positivt på indsatser vedrørende forskning og innovation med henblik på at bidrage til substitution for at nedbringe behovet for kritiske råstoffer. Desuden deler regeringen opfattelsen af, at en arbejdsstyrke med de rette erhvervsmæssige kompetencer er vigtig for at kunne udbygge EU's råstof-værdikæder. Derfor er

Regeringen åben overfor at drøfte et forslag om oprettelsen af råstofakademier under hensyntagen til nationale kompetencer på området.

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg
Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.